

NEREGISTRIRANA NEKROPOLA ŠUŠLJIĆI KOD BUGOJNA

Planina Radovan nalazi se na približnoj tromeđi općina Novi Travnik, Uskoplje i Bugojno. Prometno je loše povezana. Danas je poznata samo po umjetnom jezeru, koje je nastalo kao produkt prije dvadesetak godina zatvorenog rudnika, površinskog kopa željezne rude. Radovan je zapisan u putopisu¹ kao "Radano" ili "Radošćevo" Nikole Kuripešića iz 1530. god. kao prijelaz "Skoplja" u "Lašvu". Na njegovim obroncima, ispod Humske gradine, na dijelu bugojanske općine, nalazi se zaselak i nekropola Šušljići. Do nje se dolazi iz naselja Kandija. Na nekropolu i prve podatke o njoj uputio me Sabahudin Hađialić iz Bugojna. Nigdje do sada nije objavljena, pa je tako nema ni u Arheološkom leksikonu Bosne i Hercegovine. Jedini pisani izvor jest navod Đoke Mazalića,² da je čuo za tu nekropolu, ali bez ikakvih podataka. Brdovit i loš prilaz, možda je i bio razlog što je dosad ostala neobrađena. Sama nekropola nalazi se na brežuljčiću i zarasla je u lijesku. Lako bi se dala očistiti i s obzirom da daje širok panoramski pogled, bila bi atraktivna za posjete. Vodič mi je bio Mustafa (Osmana) Zec, iz susjednog sela Hum. Zaselak Šušljići i nekropola nalaze se na oko 1050 metara visine. To je bio srpski zaselak koji je stradao u zadnjem ratnom sukobu, a vide se samo zidine od tri kuće i male škole jugozapadno od nekropole. Na blagoj kosini k sjeveru nalaze se ostaci uništenog pravoslavnog groblja. Prema izjavi vodiča, iznad četverogodišnje škole nekad je bilo staro muslimansko groblje. To je vjerojatno točno, jer se na oštećenim zidovima škole prepoznaju ulomci sedre s muslimanskih nišana. Vidno je, posebice pri zemlji, da je velik

¹ Aleksander Hoffer, GZM, 1897., str. 419-420.

² Đoko Mazalić, *Hrišćanski nišani u okolini Travnika*, str. 97-118, *Naše starine*, 1956.

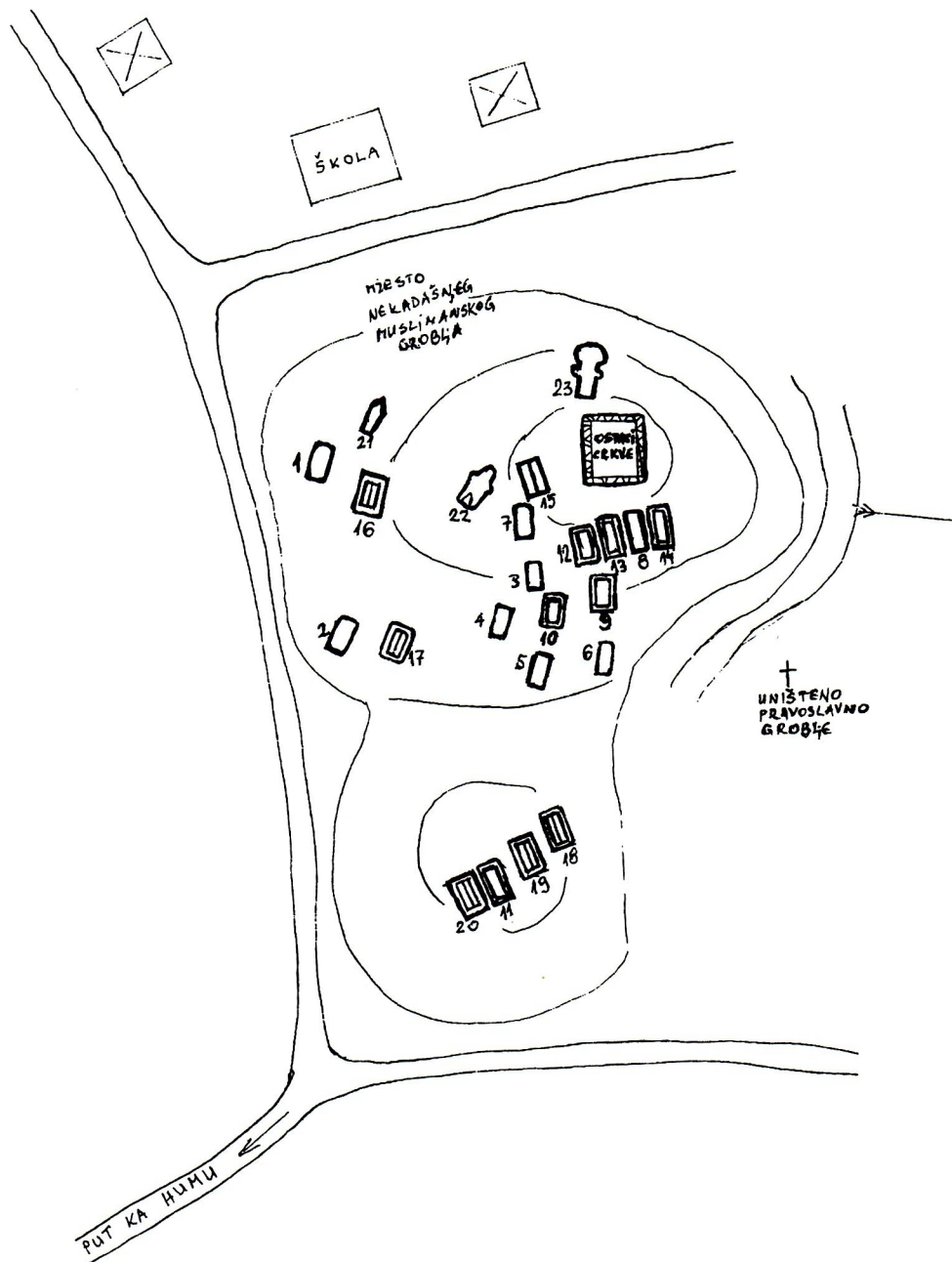
broj stećaka, a i kamena od crkve s nekropole završio u njezinim zidovima, te u susjednim kućama. To mi je potvrdio i vodič, navodeći kako su pribavljali kamen za izgradnju škole 1951. i 1952. god. S obzirom na ova zapažanja, izgled same nekropole s rasporedom preostalih stećaka, te na uočljive ulomke kamena koje viri iz zemlje, stječe se dojam da je to nekad bila mnogo veća nekropola. Vjerojatno je riječ o starom srednjovjekovnom groblju s kontinuitetom, gdje još možemo pratiti razvojni put, od utonutih ploča pa do krajnje razvojne forme, tj. do križa. Za isticanje je da su izuzev ploča svi ostali stećci poprilično kvalitetno klesani.

Na nekropoli Šušljici, uz objekat crkve, zabilježio sam 23 očuvana stećka. Imamo 6 ploča, 2 sanduka bez postolja, 6 sanduka s postoljem, jedan sljemenjak bez postolja, 5 sljemenjaka s postoljem, jedan stup i 2 križa. To ne isključuje mogućnost da možda ima još neki stećak, što bi se moglo provjeriti opsežnijom provjerom ili uklanjanjem raslinja. Svi oni su klesani od kvalitetna kamena vapnenca. Usmjereni su s blagim odstupanjima istok - zapad, pa do nekih sjeveroistok - jugozapad.

Brojeve sam im dao prema pretpostavljenoj kronologiji nastanka.

Nekropola Šušljici (Sl. 1):

1. utonula ploča, iz zemlje viri oko 0,25 m, dužina je 1,70 m, širina 1,25 m, grubo tesana, smjer je istok - zapad;
2. utonula ploča, iz zemlje viri oko 0,30 m, dužina 1,60 m, širina 1,20 m, grubo tesana, smjer istok - zapad;
3. utonula ploča, iz zemlje viri oko 0,30 m, dužina 1,65 m, širina 1,25 m, grubo tesana, smjer sjeveroistok - jugozapad;
4. utonula ploča, iz zemlje viri oko 0,35 m, dužina 1,50 m, širina 1,05 m, grubo tesana, smjer istok - zapad;
5. utonula ploča, iz zemlje viri oko 0,30 m, dužina 1,30 m, širina 1 m, grubo tesana, smjer istok - zapad;
6. utonula ploča, iz zemlje viri oko 0,35 m, dužina 1,40 m, širina 1,10 m, grubo tesana, smjer istok - zapad;
7. sanduk, bez ukrasa, dužina 1,45 m, širina 0,80 m, visina 0,80 m, smjer sjeveroistok - jugozapad;
8. sanduk, pravilan, bez ukrasa, dužina 1,60 m, širina 0,80 m, visina 0,65 m, smjer sjeveroistok-jugozapad;
9. sanduk, visoki, s postoljem, bez ukrasa, smjer istok - zapad, mjere ispuštene;
10. sanduk, s postoljem, dijelom utonutim, bez ukrasa, smjer istok - zapad, mjere ispuštene;
11. sanduk, s postoljem, bez ukrasa, dimenzije samog sanduka su: dužina 1,35 m, širina 0,70 m, visina 0,46 m, smjer sjeveroistok - jugozapad;

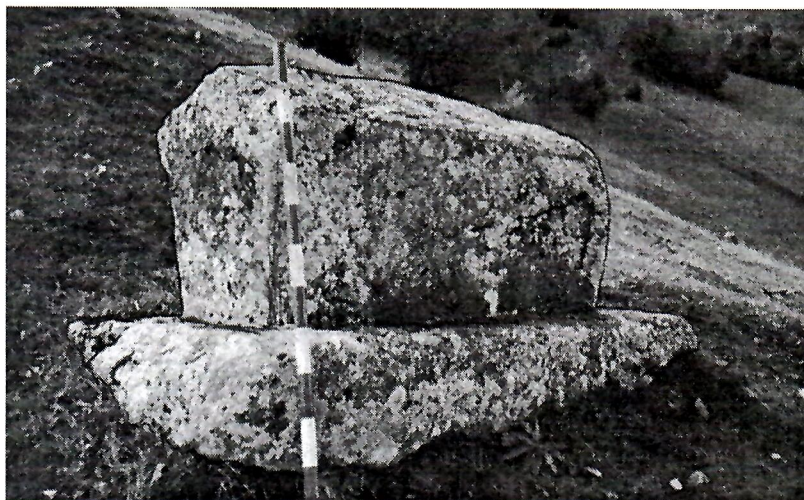
Sl. 1. Nekropola Šušljici.

12. sanduk, visoki, s postoljem, bez ukrasa, dimenzije samog sanduka su: dužina 1,20 m, širina 1,10 m, visina 0,65 m, smjer sjeveroistok - jugozapad;
13. sanduk, visoki, s postoljem, bez ukrasa, dimenzije samog sanduka su: dužina 1,25 m, širina 0,76 m, visina 1,50 m, smjer sjeveroistok - jugozapad;
14. sanduk, visoki, s postoljem (Sl. 2), širi se prema gore, dimenzije samog sanduka su: dužina 1,35 m, širina 0,75 do 0,95 m pri vrhu, visina 1,50 m, postolje je dugo 1,80 m, široko 1,25 m, smjer sjeveroistok - jugozapad; ovaj stećak zaslužuje posebnu pozornost; odmah do njega nalaze se ostaci neke građevine, a jedina logičnost jest da je tu nekad bila crkva; na sanduku sa sjeverne strane nalazi se plastičan ukras “ruka koja drži štap”; štap je pravog tijela, a na vrhu s obje strane nalaze se volute savijene k dolje; visok je 0,78 m, tijelo je široko 0,10 m, a pri vrhu 0,50 m; ruka je predstavljena od ramena, polusavijena je i vidljiv je palac; općenito u kulturi stećaka, ovdje je 45. put predstavljen motiv štapa, a 6. put motiv gdje samo “ruka drži štap”; takve štapove susrećemo na nekadašnjim prikazima biskupa; s obzirom da se nalazi odmah uz crkvu, te ova simbolika sve nas upućuje da se radi o nekom crkvenom velikodostojniku;
15. sarkofag, oštećen, bez ukrasa, dužine 1 m, širine 0,50 m i visine 0,70 m, smjer sjeveroistok - jugozapad;

Sl. 2. Stećak br. 14.

16. sarkofag, manjih dimenzija, s postoljem, bez ukrasa, dužina 1 m, širina 0,70 m, visina 0,55 m, smjer istok - zapad;
17. sarkofag s postoljem, visoki, bez ukrasa, sam sarkofag je dimenzija: dužina 1,34 m, širina 0,65 pa do 0,70 m pri vrhu, visina 1,06 m, postolje je dužine 1,75 m, širine 1,15 m, smjer istok - zapad;
18. sarkofag s postoljem (Sl. 3), bez ukrasa, dimenzije samog sarkofaga: dužina 1,35 m, širina 0,55 m, visina 0,61 m, malo oštećen i lagano nagnut. Postolje je debljine 0,30 do 0,35 m, dužine 1,75 m, širine 0,93 m, smjer sjeveroistok - jugozapad;

Sl. 3. Stećak br. 18.

19. sarkofag s postoljem, širi se ka gore, bez ukrasa, dužine 1,16 m, širine 0,45 pa do 0,54 m gore, visine 0,48 m, smjer sjeveroistok - jugozapad;
20. sarkofag, s postoljem, širi se ka gore, sam sarkofag je dimenzija: dužina 1,45 m, širina 0,57 pa do 0,68 m gore, visine 1 m, postolje je debljine oko 0,38 m, dugo 2,07 m i široko 1,16 m, smjer sjeveroistok - jugozapad;
21. stup, vrsta ploča, a podvrsta sa završetkom na dvije vode, visina 1,25 m, širina 0,35 do 0,40 m ka gore, pri vrhu mjesec usmjeren kracima k desno, iznad je zvijezda, oboje plastično izvedeni, ispupčeni do 3,5 cm; ispod mjeseca uočljiv je odbijen ukras, a najviše naliči da je tu bio križ; možda je to i razlog što je netko poslije ispod plitko urezao križ; on je dimenzija 0,36x0,23 m, smjer istok - zapad;

22. nerazvijeni križ, visine 1,05 m, širine 0,46 m, ima na sebi plastične mjesec i zvijezdu; oboren ja na zemlji i oštećen je; dio pri dnu neobičan je i nisam siguran da li je tako odlomljen ili se htjelo antropomorfno prikazati noge liku; mnogo je obrastao mahovinom, nisam ga mogao okrenuti na drugu stranu, pa ne znam da li ima eventualno još ukrasa pozadi; njegovi jedva izraženi bočni kraci i oblina gdje bi trebala biti glava, govore da je to ipak križ, a ne samo stup ploča; nije neka vješta izrada, ali je zanimljiv zato što se stječe dojam da bi ovo mogao biti početni pokušaj ili prijelazna faza izrade "lašvanskog križa";
23. nerazvijeni križ (Sl. 4), tipa "lašvanski križ", visine 1,37 m, širine 0,79 m i debljine 0,34 m, smjer istok - zapad; s prednje strane ima plastično rađene ukrase: križ, mjesec i zvijezda, a sve u ispučenju od 3 cm; križ je visok 42 cm, širok 35 cm, a samo tijelo križa široko je 5 cm; pri vrhu križa uočljivo je kružno udubljenje; raspon između kraka mjeseca je 30 cm, a zvijezda je široka 10 cm; sa zadnje strane nema ukrasa, a malo je i oštećen; ovaj "lašvanski križ", a i sama nekropola zanimljivi su stoga što je ovo najisturenije mjesto k zapadu (Skoplju), gdje ga nalazimo; dakle, prostire se još dalje nego što se dosad pretpostavljalo (Zagrlje, Rostovo, Sebešić); kao što je već navedeno, tu se nalaze i ostaci vjerojatne crkve, koja bi se vrlo lako dala arheološki istražiti s obzirom da je sada teren pristupačan, a samo raslinje lako bi se dalo ukloniti.

Sl. 4. Stećak br. 23.